

Culturele dilemma's: weg met het gedogen?

Diversiteitsbeleid put inspiratie uit pluralisme

Een bont gemêleerd gezelschap bevolkt de Rotterdamse scholen. Dat levert culturele dilemma's op over kleding, deelname aan de werkweek of religieuze feesten. "Sommige scholen tellen wel zestien of meer culturen. Laat je dat op zijn beloop, dan krijg je een puinhoop."

'Veel mentoren durfden het gesprek niet aan'

Roelie Keizer, locatieleider osg Nieuw Zuid: "De deelname aan de werkweeken is een jaarlijks terugkerende strijd. Als school vinden we het belangrijk dat elke leerling meegaat. Het stimuleert de sociale ontwikkeling. Bovendien is het gewoon verplichte leertijd. We steken er veel energie in om ouders daarvan te overtuigen en dat lukt steeds beter. Veel mentoren durfden het gesprek niet aan, maar dat veranderde ook. Het zou fijn zijn als BOOR een visie ontwikkeld op de diverse culturele dilemma's, want deelname aan werkweeken is er maar een. Dan hebben scholen iets om op terug te vallen en trekken ze een lijn. Overigens heeft het ook geholpen dat we meer rekening zijn gaan houden met religieuze eetgewoonten en dat we meisjes en jongens tijdens de werkweeken gescheiden laten slapen. We zijn ontvankelijk voor de culturele gevoeligheden bij ouders. Je moet er toch samen uit zien te komen. Dat is pluralistisch denken. Je kunt trouwens ook door individueel het gesprek met ouders en leerlingen aan te gaan veel van hen leren over de waarden en normen die zij hanteren. Met echte belangstelling bewerk je ook begrip. Dat is een hele leuke ervaring. In gedogen geloof ik niet meer, dat levert niets op."

Stel: een meisje komt vertellen dat ze van haar ouders niet mee mag op werkweek. Wat doe je dan als leerkracht? Natuurlijk: je informeert bij de ouders wat de reden is. Grote kans dat ze denken dat het eten tijdens de week niet volgens hun religieuze richtlijnen bereid wordt. Of ze willen hun dochter 's nachts niet toevertrouwen aan het toezien oog van de leerkrachten. Wat moet je dan? Ongeoorloofde afwezigheid betekent schoolverzuim. Anderzijds: dwang getuigt ook van weinig respect voor hun cultuur. Deze vraag ligt samen met vele andere bijna dagelijks op het bordje van de leerkrachten in Rotterdam. De samenleving telt vele culturen en religies en die diversiteit bevolkt de klaslokalen van de BOOR-scholen. De deuren staan immers voor iedereen open? De vraag dringt zich dan ook op: hoe ga je met al die verschillen om als leerkracht, als team, als bestuur?

'Uit gesprekken met leerkrachten merk ik dat ze deze situatie zat zijn'

Al lange tijd is een cultuurrelativistische houding gemeengoed in het onderwijs. Integreren met behoud van eigen cultuur was het adagium. Mag een meisje niet mee op werkweek? Dan gedoog je dat. Dit is gegeven met haar cultuur en dat moet je respecteren, zo luidt de redenering. Alle culturen zijn immers gelijk? Een andere benadering, wel in de samenleving aanwezig maar nauwelijks op de scholen, is die van het cultuurabsolutisme. De westerse cultuur wordt daarbij superieur bevonden. Mensen uit andere culturen dienen zich daarom aan te passen. De leerplichtambtenaar moet de ouders weer in gareel krijgen.

Arrogantie

"Beide benaderingen geven problemen", aldus diversiteitsadviseur Gerrit van Roekel, die BOOR helpt een weg te vinden in de vele multiculturele dilemma's. "De cultuurrelativistische benadering komt in de praktijk neer op gedogen van situaties die officieel niet toegestaan zijn. Zoals verzuim tijdens de werkweek. Cultuurabsolutisme getuigt echter weer van arrogantie. Beide benaderingen werken verlamdend op het integratieproces", weet Van Roekel. Volgens hem is het grootste probleem echter dat beide benaderingen mensen interpreteren vanuit hun cultuur, in de veronderstelling dat die bepalend is voor hun gedrag. Dat ouders hun dochter niet op werkweek willen sturen, is cultuur. En omdat culturen gelijkwaardig heten te zijn, wordt verzuimgedrag getolereerd. Bij cultuurabsolutisme staat de superieure cultuur centraal en dienen andere culturen zich aan te passen. In beide gevallen is het uitgangspunt cultuur. Van Roekel: "Mensen worden geheel vereenzelvigd met cultuur, hun identiteit is hun cultuur. In de praktijk levert dit geen bevredigende resultaten op als mensen uit verschillende culturen elkaar ontmoeten, bijvoorbeeld op een school van BOOR."

Van Roekel pleit dan ook voor een individuele in plaats van een culturele benadering. De mens staat centraal. Hij noemt dat de pluralistische benadering. "Dat levert in

de praktijk meer op", aldus de adviseur. Dat komt volgens hem omdat culturen niet zo homogeen en statisch zijn, als vaak verondersteld. "Culturen zijn dynamisch en veranderen in wisselwerking met andere culturen. Ook blijken er grote verschillen in opvattingen te kunnen bestaan binnen een en dezelfde cultuur. Die kunnen bovendien ook nog veranderen. Het individu blijkt hier een grote rol in te spelen. Hij bepaalt zelf hoe hij culturele invloeden laat meewegen in zijn gedrag."

Gesprek

Culturele dilemma's kunnen scholen volgens hem dan ook beter op individueel niveau oplossen dan via een cultuurrelativistische of -absolutistische benadering. "Ouders en leerlingen kun je aanspreken op individueel gedrag, zonder hen als vertegenwoordiger van hun cultuur te zien." Cultuur is in zijn ogen dan ook iets wat uitleg behoeft in plaats van een feit. Dat nodigt uit tot communicatie en onderling gesprek. "Op deze manier kunnen mensen van elkaar leren en ontstaat er uitwisseling van inzichten. Leerkrachten kunnen zich een cultureel sensitieve houding aanleren en een brug slaan tussen de grote diversiteit aan leerlingen op school en hun ouders. Eigenlijk is het een kwestie van: iedereen doet mee." Ook de ouders hebben hierin een verantwoordelijkheid, vindt hij. "Zij moeten ook zoeken naar een goede aansluiting met de school en effectief gebruik willen maken van de mogelijkheden die het onderwijs biedt."

Tot op heden is er geen bestuursbeleid voor de BOOR-scholen rond de verschillende multiculturele dilemma's. Elke school bepaalt zijn eigen regels. Of eigenlijk niet, als een team kiest voor cultuurrelativistisch gedogen. Van Roekel: "Uit gesprekken met leerkrachten merk ik dat ze deze situatie zat zijn. Ze hebben behoefte aan duidelijkheid. Sommige scholen tellen wel zestien of meer culturen. Laat je dat op zijn beloop, dan krijg je een puinhoop." Daarom onderzoekt BOOR momenteel hoe het

diversiteitsbeleid kan ontwikkelen, dat voor alle scholen geldt. Die hoeven dan niet meer ieder voor zich deze lastige dilemma's op te lossen. Dit beleid zal in samenspraak met scholen, ouders en leerlingen vorm moeten krijgen. "De gesprekken moeten voor duidelijkheid op school zorgen, zodat de sfeer van gedogen voorbij zal zijn", aldus Van Roekel. Momenteel inventariseert BOOR hoe scholen met de verschillende culturele dilemma's omgaan. Daarna zal met het bestuur, de scholen, leerkrachten, leerlingen en ouders bepaald worden wat het beleid zal zijn rond culturele dilemma's, geïnspireerd door het pluralisme. Daar kunnen regels uitkomen die gaan gelden voor alle BOOR-scholen, maar ook procedures hoe de betrokkenen culturele dilemma's kunnen oplossen. Hoe de regels precies zullen luiden? Dat is nog niet bekend, want daar moeten de betrokkenen samen eerst uit zien te komen. /

Vijf culturele dilemma's

Voorbeelden van dilemma's die zich op BOOR-scholen voordoen:

Levensbeschouwelijk onderwijs: krijgen leerlingen alleen onderwijs in hun eigen religie of maken ze ook kennis met andere religies en levensbeschouwingen?

Seksuele voorlichting: op welke manier moeten die lessen vorm krijgen en vanuit welke waarden en normen?

Werkweeken: wat als ouders hun kinderen niet toe willen vertrouwen aan de school?

Religieuze feesten: besteed je daar aandacht aan en hoe? En wat doe je dan met kinderen van andere religies en a-religieuzen?

Kledingvoorschriften: wat is wel acceptabel en wat niet? Wanneer is het te bloot, te bedekt, te provocerend?